

2013

[Skriv forfatterens navn]

[SAMARBEJDSPOLITIKKEN I SAMTID OG EFTETID]

SRP - 20-12-2013

Kommentarer i forbindelse med censur til opgaven:

Opgaven har fået 7.

Det er en veldisponeret opgave med god sammenhæng mellem de enkelte afsnit og mellem fagene, hvilket giver en opgave med klart fokus og tydelig besvarelse af opgaven. I besvarelsen anvendes to kilder, som er med til at belyse forholdet til samarbejdspolitikken, men her kunne man godt ønske sig, at eleven kom mere i dybden med kilderne, personernes mål og formål og de helt forskellige kontekster, de to kilder befinder sig i.

Opgaven kunne styrkes ved mindre redegørelse undervejs og mere anvendelse af de præsenterede begreber og tilgange.

Formalia er i orden og i det hele taget er opgaven grundig og gennearbejdet.

Forsiden er en forside, eleven selv har lagt ind efter den officielle forside.

Opgaven har et abstract – i det nye SRP er det et resume, du skal skrive

Abstract

This paper deals with the Danish co-operation policy with the Germans during the occupation in the Second World War. The paper gives an answer the overall question: Why does Anders Fogh Rasmussen have such an interest in the co-operation policy? and the sub-question. Furthermore the paper contains a comparison of two speeches by respectively Erik Scavenius who was foreign minister and prime minister during the German occupation, and a speech by the previous prime minister in Denmark, Anders Fogh Rasmussen, with focus on Anders Fogh Rasmussen's break with the co-operation policy during the occupation. And at last an assessment of Anders Fogh Rasmussen's Foreign policy, during his time as a prime minister in Denmark.

To answering these questions I'm using my history and social science knowledge, and use different methods in both courses. In history I'm using a source criticism method to analyse the speeches, while I'm using theory in social science to look at Anders Fogh's foreign policy. And why he says as he does in the speech.

Indhold

1.0 Indledning.....	5
2.0 Optakt til samarbejdspolitikken	6
2.1 Besættelsen og regeringsdilemmaet	6
2.2 Samarbejdspolitikken.....	8
2.3 udenrigspolitikken under besættelsen.....	6
3.0 Erik Scavenius.....	8
3.1 Anders Fogh Rasmussen.....	13
3.2 Erik Scavenius vs. Anders Fogh Rasmussen.....	16
4.0 Danmark rolle og udenrigspolitik i 80'erne og 90'erne	20
4.1 Bush doktrinen og Danmarks rolle.....	21
5.0 konklusion	24
6.0 Kilder	26
7.0 Bilag.....	29
7,1" Erik Scavenius tiltrædelses tale som statsminister - 11. november 1942"	29
7.2 Statsminister Anders Fogh Rasmussens (V) tale i anledning af 60-året for Danmarks befrielse, Københavns Rådhus 5. maj 2005	30

1.0 Indledning

Stort set alle i dagens Danmark kender til den danske besættelse tid under anden verdenskrig, men knap så mange ved hvad denne besættelse egentlig gik ud på, hvis man bevæger sig dybere ned i den. Her blandt andet hvilke politik man førte, indenrigspolitisk og udenrigspolitisk, og hvad dilemmaer Danmark stod overfor i tiden lige efter besættelsen, hvor man lige pludselig skulle til at træffe svære valg, efter mange år med neutralitet.

Hvis man har sat sig lidt ind i stoffet omkring besættelsestiden, ved man også denne politik der blev ført med den tyske besættelsesmagt kaldes for samarbejdspolitikken. Under denne samarbejdspolitik, var der især en person der er rigtig vigtig, hvis man skal tegne et overordnet billede af denne førte politik. Der tales her selvfølgelig om Erik Scavenius. Erik Scavenius er både i samtid og i eftertid blevet et symbol på samarbejdspolitikken, da han stod for at føre en stor del af den i sin tid som udenrigsminister og senere statsminister, som kan beskrives som meget aktiv, som det ses i hans tale ved indsættelse som statsminister i 1942. Hvilket han har fået meget kritik for.

Det er især i eftertiden denne kritik er kommet meget til udtryk, hvor Anders Fogh Rasmussen, er blevet det helt store samtaleemne, da han gennemført kritisere denne samarbejdspolitik. Dette kommer til udtryk i to taler, her en fra 2003 og en fra 2005, hvor 2005 talen fungerer som en opfølgning fra 2003 talen.

Disse to taler er interessante da de rigtig godt beskriver, Anders Foghs politiske linje, mens han sad på posten som statsminister. En politisk linje der kan beskrives med stor aktivisme på det udenrigspolitiske plan, med deltagelse i flere krige og konflikter. Anders Fogh Rasmussen ønsker dermed med disse taler at gøre op med samarbejdspolitikken, til at kunne forklare og/eller retfærdiggøre sin egen politiske linje.

”Der ønskes en kort redegørelse for samarbejdspolitikken og for de faktorer, der har indflydelse på udenrigspolitikken”.

2.0 Optakt til samarbejdspolitikken

Mange faktorer spiller ind, når man skal se på hvorfor Danmark under besættelsen førte den politik som landet gjorde. Danmark har gennem hele første verdenskrig og tiden indtil anden verdenskrigs udbrud, klart meldt ud omkring deres neutralitet, og dette er langt hen ad vejen også blevet accepteret af stormagterne, heri blandt England og Tyskland.

En af de vigtigste årsager til, at Danmark fra start, klart meldte ud omkring deres neutralitet, var frygten for en af de store magter, der aktivt deltog i krigen, skulle komme og angribe Danmark, og man derved skulle miste sin status som suverænitetsmagt¹. Efter krigen og op gennem 30’erne var det udenrigsministeren og den radikale politiker Peter Munch, der stort set stod for at fastlægge den danske udenrigspolitik, som i høj grad levede efter den filosofi under 1. verdenskrig, der hed, at Danmark ikke havde en chance overfor det voksende Tyskland, og det derfor bare ville fungere som en trussel, at opruste militært. Derved prøvede han så vidt muligt at forholde Danmark neutrale i udenrigspolitikken². Denne politik Danmark levede højt på i 1. verdenskrig og mellemkrigstiden, og de erfaringer der følger med, fik stor betydning for Danmarks ageren under 2. verdenskrig¹, både udenrigspolitisk og indenrigspolitisk. I de følgende afsnit, ses på hvilke faktorer der spiller ind, for at man oprettede samarbejdspolitikken og på de faktorer der har indflydelse på udenrigspolitikken.

2.1 Besættelsen og regeringsdilemmaet

Set på baggrund af 30’ernes forholdsvis passive udenrigspolitik hvor tilpasning, til de store magter, især Tyskland, var et af nøgleordene, kunne det alligevel ikke forhindre de tyske tropper i at krydse de danske grænser og besætte Danmark. Dette fandt sted den 9. april 1940. Hvor tropper både blev sat i land i København, og landtropper gik over grænsen ved Tønder. Kort tid efter dette var indtruffet, ringede den tyske gesandt Renthe-Fink til udenrigsministeren Peter Munch og informerede ham om begivenhederne. Umiddelbart efter denne samtale fandt sted, mødte Renthe-Fink personligt op på Munchs privatadresse og afleverede to dokumenter fra den tyske regering. Her

¹ Danmark Historien: 1. verdenskrig og Danmark 1914-1918 - Anders Hjorth Johansen - 2011

² Danmarks Historien: Peter Munch: P. Munchs udenrigspolitik i 1930’erne - Karen Gram-Skjoldager - 2012

Memorandummet, altså motivet for den tyske besættelse af Danmark, og 13 krav fra Tyskland, som skulle opfyldes fra Danmark side. Tog han ikke imod disse krav, ville det resultere i luftbombardement af København, hvor bombeflyene allerede hang på vingerne.

Munch anmodede om at få tid til at vende disse krav med regeringsledelsen og Kongen. Det fik han lov til. En time efter var folkene samlet. Det store spørgsmål var nu hvor længe de kampe der foregik, ved den dansk-tyske grænse, og andre steder rundt om i landet mod tyskerne, skulle forsætte. De fleste vidste godt Danmark selvfølgelig var nødt til at tage imod kravene. Der var her mere en signalværdi på spil. Hvilket signal ville man sende til udlandet, hvis man lagde sig ned og gav op alt for hurtigt, og hvis man ikke kæmpede, ville man nok ikke kunne holde fast i den danske neutralitet. Men man blev hurtigt enig om, at det mest fornuftige at gøre var at indstille kampene, en besked, som kort tid efter gik ud til de danske enheder rundt om i landet³.

Ved det senere regeringsmøde kl. 12.30, fremlagde Stauning første gang et forslag om en samlingsregering. Dette blev ikke modtaget lige godt hos alle parter, dog var de forstående med Staunings opfordring. Især hos de konservative var der større delte meninger om Staunings forslag, end hos de andre oppositionspartier. Men det lykkedes alligevel at danne grundlaget for samlingsregeringen, som blev en realitet senere den 10. juli⁴.

Senere den 9. april faldt svaret til den tyske gesandt Renthe-Fink.

Der var som sagt også i det overlevede materiale til Munch en grundig beskrivelse af årsagerne til denne besættelse, hvor det blandt andet fremgik, at det var for at værne om de nordiske landes neutralitet, mod de aggressive briter som det bliver beskrevet. I svaret fra Munch, underskrives den tyske garanti om, at de tyske tropper ikke har betrådt dansk jord i fjendtligt øjemål, og dermed heller ikke for at krænke den danske neutralitet og status som suverænitetets magt. Selvom enhver kunne se dette klart krænke den danske suverænitet, men illusionen gjorde at man havde mere plads til at føre den danske politik, og en mindre indblanding fra tysk side. Man slog samtidig fast i svaret til tyskerne at man

³ Bog: Danmark besat. Krig og hverdag 1940-1945. 2005. Claus Christensen, Joachim Lund, Niels Olesen og Jacob Sørensen → Diplomati på Munchs dørtærskel. S. 96-99 - 2005

⁴ Bog: Danmark besat. Krig og hverdag 1940-1945. 2005. Claus Christensen, Joachim Lund, Niels Olesen og Jacob Sørensen → en del af magten - en del af ansvaret. S. 101 - 2005

under denne alvorlige situation nok skulle ordne forholdene i landet, hvilket det også fremgår i svaret *``regeringen har i den givne situation besluttet sig til at under hensynstagen til den skete besættelse``*⁵. Dette er altså i grove træk begyndelsen på samarbejdspolitikken⁶.

Dette optræk til samarbejdspolitikken, hvor man ser på den politik der blev ført gennem første verdenskrig og mellemkrigstiden og hvilke personer der optrådte, er rimeligt essentielt for at forstå hvilken politik der blev ført under 2. verdenskrig.

Nedenfor følger afsnit, omhandlende dannelsen af samlingsregeringen og udarbejdelse af samarbejdspolitikken.

2.2 Samarbejdspolitikken

Som jeg var inde på i det tidligere afsnit fremlagde Stauning den 9. april, kort efter besættelsen var en realitet, et forslag om en samlingsregering, jeg sagde her det først blev en realitet den 10. juli, men faktisk forholder det sådan at allerede den 10. april havde Stauning stabledet en samlingsregering på benene, der bestod af ministre fra socialdemokratiet og det radikale venstre. Denne første dannelse af en samlingsregering blev af mange blot anset som en midlertidig løsning, da den var dannet af relativt få mennesker, og dermed kom til at fremstå skrøbelig. Man optog derfor senere i juni forhandlingerne om en ny samlingsregering, og man kunne her den 10. juli præsentere den nye regering, som bestod af udvidelse, med politikere fra Venstre og de konservative. Formålet med det var, i en tid med besættelse af en anden magt, at skabe et stærkere fællesskab og sammenhold.

Der skete altså væsentlige ændringer ved denne samlingsregerings dannelse. En af de vigtigste ændringer var Erik Scavenius udnævnelse til udenrigsminister. Det var nu den nye regerings og især ny udnævnte Erik Scavenius, vigtigste opgave at føre Danmark så smertefrit gennem besættelsen som muligt. Dette viste sig at skulle ske via en aktiv samarbejdspolitik⁷.

Et samarbejde der som sagt byggede på illusionen, om at Danmark aldrig var blevet angrebet, og derfor kunne bevare sin suverænitet.

⁵ Danmarks Historien: den danske regering svar på det tyske memorandum 9. april 1940 - Peter Munch

⁶ Bog: Danmark besat. Krig og hverdag 1940-1945. 2005. Claus Christensen, Joachim Lund, Niels Olesen og Jacob Sørensen → et diplomatisk svar. 103 - 2005

⁷ Danmarks Historien. Udtalelse ved samlingsregeringens dannelse 8. juli 1940 - Thorvald Stauning

Danmark befandt sig altså i en situation, hvor de selv havde accepteret at lade sig besætte, uden de store former for modstand. Dette er ikke det bedste signal at sende til besættelses magtens modpol, de allierede, hvis man vil holde fast i sin neutralitet som man fra starten af, lige siden første verdenskrig og mellemkrigstiden, har holdt fast i som jeg var inde på tidligere. For netop at kunne holde fast i denne suverænitet, var man altså nødt til at indgå et bredere samarbejde med besættelsesmagten, og det er altså det samarbejdspolitikken bygger på.

Noget andet der også er vigtigt, som jeg også var lidt inde på tidligere, for at kunne karakterisere samarbejdspolitikken, er denne her illusion. Illusionen om, ved at underskrive et memorandum med de tyske krav, selv frit kunne styre indenrigspolitikken og udenrigspolitikken, med minimal indblanding fra den tyske besættelsesmagt. Som selvfølgelig også godt var klar over, at Danmark på ingen måde ville komme til at styre politikken fuldt ud. Der var fra dansk side ingen tvivl om, hvad man ønskede, og her er det selvfølgelig at beholde magten på danske hænder, selvom det indebar at Tyskland stort set førte dagsordnen, da det jo ret indlysende var et ulige samarbejde, set ud fra størrelsesforholdene⁸. Overordnet kan man altså sige samarbejdspolitikken, er blanding af danske og tyske politiske interesser hvor de tyske dog voldsomt dominerede.

2.3 Udenrigspolitik under besættelsen

Erik Scavenius som ny udenrigsminister var som sagt en af de vigtigste ændringer ved som samlingsregeringen. Han stod for den danske udenrigspolitik, som altså var præget af en aktiv tilpasning og samarbejdspolitik, som jeg kommer ind på i et senere analyse afsnit.

Men der er visse faktorer der er vigtigt at se på, når man skal karakterisere den udenrigspolitik Danmark, og Erik Scavenius førte under besættelsestiden.

Da netop Scavenius havde overtaget posten som udenrigsminister, var det altså ham der nu stod for alt politikken mellem Danmark og den tyske besættelses magt, som klart nok var den politik der udelukkende blev ført på i denne periode. Og derfor var man selvfølgelig også nødt til at udvide udenrigsministeriet, og dermed udenrigspolitikken på en lang række områder og aspekter i samfundet⁹.

⁸ Danmark besat krig og hverdag 1940-45: Claus Christensen, Joachim Lund, Niels Olesen og Jakob Sørensen → "ro og orden må præge lande". S. 126 - 2009

⁹ Dansk udenrigspolitisk historie, bind 4 - overleveren 1914 - 1995 → samarbejdspolitikken. S. 399 - 2003

Der er væsentlige ting man er nødt til at se på for at kunne fastlægge hvilken udenrigspolitik et land fører, og ønsker at føre. Til det, er det her oplagt at inddrage de forskellige forklaringsniveauer i udenrigspolitikken. Her starter man som regel med at se disse niveauer an fra oven, hvor man har det systematiske niveau, hvor man ser staten fra oven, altså fra et fugleperspektiv, for at få et indblik i hvad der sker rundt om i verden kun set fra oven. Det næste niveau er omgivelses niveauet, her ser man kun på en enkelt stat, hvis udenrigspolitiske adfærd man vil forklare, hvor man ser på hvor landet ligger rent geografisk, hvilke lande ligger rundt om landet som kan påvirke udenrigspolitikken. Det tredje niveau er det indenrigspolitiske niveau, man prøver på dette niveau at forklare det udenrigspolitiske, niveau ved at se på det indenrigspolitiske, hvilken politik der bliver ført indenfor landets grænser er med til at bestemme noget af udenrigspolitikken. Det sidste niveau der er, er beslutningstager niveauet, der er den proces der leder frem til beslutningerne, her ser man ofte på om der er bestemte personer der er med til at påvirke denne proces¹⁰.

Samlet til denne redegørelse kan man sige der er forskellige ting der er vigtige at vide for at forstå samarbejdspolitikken og den udenrigspolitik der blev ført i perioden. Det drejer sig her først og fremmest om kort at kigge på hvad Danmark har ført af politik før hen, blandt andet i 1. verdenskrig og mellemkrigstiden, hvor man jo forholdt sig neutrale. Herefter er det også vigtigt at kigge på hvilken situation Danmark nu stod i ved besættelsen. Man skulle lige pludselig tage stilling til helt andre ting, da man i teorien havde suverænitæt, men på ingen måde forholdt sig på denne måde i praksis. Altså en uvant situation for et land der gennem mange år har forholdt sig neutralt. Men Danmark var derfor nødt til at indgå et samarbejde med den tyske besættelses magt, som langt hen ad vejen blev ført af udenrigsminister og senere statsminister Erik Scavenius. Samarbejdspolitikken betegner altså bare den politik og samarbejde der blev ført med den tyske besættelses magt under besættelsen.

¹⁰ Udenrigspolitik og dens forklaring (vedlagt som bilag)

”Analyser og sammenlign en tale af henholdsvis Erik Scavenius og Anders Fogh Rasmussen med henblik på at karakterisere deres syn på samarbejdspolitikken. Udled i forlængelse heraf, hvordan og hvorfor Anders Fogh Rasmussen gør op med samarbejdspolitikken”.

3.0 Erik Scavenius

Jeg var i den foregående redegørelse flere gange inde på Erik Scavenius, og fik ham karakteriseret som en rigtig betydningsfuld person på denne tid, det vil jeg prøve at komme nærmere ind på.

Erik Scavenius var en rigtig vigtig politiker på denne tid, da han stod for stor del af den danske politik, både som udenrigsminister og senere Statsminister, som altså kan beskrives som meget aktivistisk tilpasning og samarbejde.

Erik Scavenius spillede ikke både en stor rolle under besættelsen i anden verdenskrig, han spillede også en væsentlig rolle under 1. verdenskrig, hvor han under hele krigen også var udenrigsminister og lagde stor vægt på at overbevise stormagterne om at respektere Danmarks neutralitet. Dette fik han allerede på denne tid stor kritik for, da man mente dette var at hælde for meget over mod Tyskland¹¹.

Ved besættelsen 2. verdenskrig blev Erik Scavenius igen udnævnt til Danmark udenrigsminister, ved samlingsregeringen, og senere som følge af telegramkrisen udnævnt til statsminister, på krav fra den tyske besættelses magt. I forlængelsen af dette afholdte Erik Scavenius den 11. november 1942 sin tiltrædelses tale som Danmark nye statsminister.

I talen lægges der stor vægt på at beskrive selve situationen Danmark befandt sig i, og den politik der nu skal føres, hvor han her henviser til den erklæring der blev offentliggjort dagen før, som egentlig bare ønsker at videreføre, den samme politik som man hidtil har ført, og som Scavenius stod i spidsen for som udenrigsminister. Det er derfor vigtigt at vide hvad baggrunden var for denne linje, og hvad den helt konkret går ud på. Man kan her starte med at se på hvad der sker med den danske politik, da Erik Scavenius kommer til som udenrigsminister i 1940.

¹¹ Wikipedia - Erik Scavenius → 1. verdenskrig

Mange betegner dette som et kursskifte i dansk politik, og det var også præcis hvad det var. Han ønskede at føre en aktiv samarbejdspolitik med Tyskland, bygget på de store tyske sejre rundt om i Europa, og mente derfor Danmark ville være godt stillet hvis Tyskland skulle vinde krigen. Han var derfor meget venligt stemt overfor tyskerne. Samtidigt mente han Munch linje var alt for passiv, og derfor ikke ville skabe et lige så godt forhold, og Danmark ville ikke være lige så godt stillet, i et fremtidigt nazistisk Europa¹².

Hans forhold til Tyskland ses også tydeligt i hans tiltrædelses tale som udenrigsminister, hvor han direkte siger *"ved de store, tyske sejre, der har slået verden med forbavselse og beundring"*¹³, han beundrer altså direkte tyskerne, som også et af symbolerne på hvorfor han førte den politik han gjorde.

Men vender vi tilbage til tiltrædelsestalen som statsminister, som der her tages udgangspunkt i, viser han også her sin begejstring for besættelsesmagten, hvor han blandt andet giver dem en stor del af skylden for at Danmark er kommet så relativt uskadt gennem denne tid, helt konkret siger han *"den korrekte og hensynfulde holdning, som besættelsestropperne i de forløbne godt halv tredje år har indtaget, har væsentlig grad bidraget dertil"*¹⁴. Det er til dette vigtigt at have i overvejelserne, at det var Tyskland der besatte Danmark, og altså krænkede den danske neutralitet. Men dette nævnes der ikke en eneste gang i talen.

Noget andet man også kan påpege i denne tale, som igen er et belæg for den tysk venlige politik han fra start ønsker at føre, er på handelsområdet. Hvor han blandt andet siger at det økonomiske liv i Danmark ikke er blevet specielt rystet, og produktionsapparatet stadig fungerer¹⁵. Til grund for dette kan man igen se tilbage på situationen da Danmark blev besat. Tyskland tillod ikke længere Danmark handlede med Tyskland fjender, hvilket altså var et hårdt slag for Danmark, da en stor del af handlen netop lå blandt lande som England og Frankrig. Derfor var Danmark nødt til at samarbejde med Tyskland på

¹² Danmarks Historien - Aktivistisk samarbejdspolitik under besættelsen → baggrunden for den aktivistiske samarbejdspolitik - Niels Vium Olesen - 2012

¹³ Danmarks Historien - Erik Scavenius - ved tiltrædelses tale som udenrigsminister 8. juli 1940

¹⁴ Tale - Erik Scavenius' tiltrædelse tale som statsminister 11. november 1942 - (vedlagt som bilag)

¹⁵ Erik Scavenius - tiltrædelse som statsminister 11. november 1942

handelsområdet også, for at kunne opretholde økonomien¹⁶. Dette blev til et meget tæt samarbejde, som også var en anden ting Scavenius blev kritiseret for da man mente det var alt for tæt.

Som jeg efterhånden har slået fast, indeholder talen en klar tendens. Han nævner ikke et eneste kritiserende ord gennem hele talen, om besættelsesmagten hvilket altså viser den klare tendens der gør sig gældende, men viser også den politik han gennemgående har ført gennem hele sin politiske karriere.

3.1 Anders Fogh Rasmussen

Den politik der her under besættelsen blev ført af Erik Scavenius, blev ikke blot kritiseret i samtiden, men er også blevet det i eftertiden. Mange har set politikken som et brud på den nationale selvforståelse og integritet, og derfor været hurtige til at fordømme den her i nutiden. En af dem der har været hurtigst til klart at melde ud omkring hans mening omkring denne politik, er tidligere statsminister, Anders Fogh Rasmussen. Anders Fogh kritiserer især samarbejdspolitikken, idet han kalder det et moralsk svigt. Som han slår fast i sin tale på baggrund af 60-års dagen for ophøret af samarbejdspolitikken. I talen er han hurtig til at tage afstand fra politikken, og udtaler blandt andet, hvor naivt det var at tro at Hitler ville tage særligt hensyn til Danmark, hvis de skulle have vundet krigen¹⁷. Således, falder en af Erik Scavenius' væsentligste argumenter for at føje tyskernes ønsker, her til jorden. I det følgende, kommer der ind på såvel mulige bevæggrunde for Foghs stillingtagen og ikke mindst afstandtagen til, den af Danmark førte, samarbejdspolitik under broderparten af besættelsen under den Anden Verdenskrig.

I forhold til den første tale Anders Fogh Rasmussen holdt den 29. april 2003, fornemmer man klart i talen fra maj 2005, at statsministeren har bevæget sig. Der er skruet ned for retorikken i nogen grad, - måske fordi han i første omgang modtog megen kritik for at, som det hedder i en artikel i Information, "dæmonisere historien"¹⁸.

Talen kommer på baggrund af 60-års jubilæet for Danmarks befrielse, ved Københavns rådhus 5. maj 2005.

Talen fungerer altså som sagt som en opfølgning på talen fra 2003, hvor han her svarer på

¹⁶ Danmarks Historien - 9. april 1940 og den tyske fredsbesættelse - Niels Vium Olesen

¹⁷ Danmarks Historien – Anders Fogh Rasmussen om samarbejdspolitikken 29. august 2003

¹⁸ Information – Fogh dæmoniserer historien – Hans Kirchhoff - 16. oktober 2003

kritikken af talen fra 2003. En holdningsændring er der ikke tale om, men blot en mere uddybende forklaring af standpunkterne, og holdningen til samarbejdspolitikken.

Hvis man blot ser på denne tale uden nogen form for kendskab til den udenrigspolitik Fogh førte i sin regeringsperiode, eller har det store kendskab til besættelsestiden, og samarbejdspolitikken, er det umiddelbart svært at se, hvorfor kritisere noget der ligger 60-år tilbage i tiden. Men svaret på dette skal altså findes i den udenrigspolitik, Anders Fogh Rasmussen førte i sin regeringsperiode. Den er især præget af en meget aktivistisk linje, med deltagelse i flere krige og konflikter i mellemøsten. Anders Foghs aktivistiske linje der stort set blev ført gennem hele perioden, han sad på posten, blev meget godt vist i nytårstalen fra 2002, hvor han ligger vægt på to ting der kom til at præge hans tid som statsminister, nemlig den personlige frihed og den aktivistiske udenrigspolitik. Fogh ønsker altså at gøre op med den status Danmark har haft gennem mange år som småstat, hvor han altså især bruger samarbejdspolitikken som omdrejningspunkt for sin kritik¹⁹. Hvor han i 2003 talen netop udtaler at det 20' århundrede var præget af kollektivism²⁰, altså sammenholdet, som jo især gjorde sig gældende under besættelsen og under den kolde krig.

Anders Foghs aktivistiske linje, er altså noget helt nyt hvis man ser det ud fra et historisk perspektiv, og bruger altså især to taler til at gøre helt op med samarbejdspolitikken, talen fra 2003, og talen fra 2005. Som nævnt tidligere er der ingen tegn på en holdningsændring, i talen fra 2005, dog er han fulgt bevist om kritikken, men afviser den. I talen anvender Fogh flere argumenter, der også bliver brugt som virkemidler, til at tage afstand fra samarbejdspolitikken, og vise den nye linje han ønsker at føre. Han siger blandt andet på første side hvor han taler til modstandsfolkene *"i traf et personligt valg. Men det var samtidigt et valg, som redede det danske folks selvrespekt"*²¹. Han gør det altså fra staten klart at han er på modstandsfolkene side, og egentlig dem han ønsker at hylde.

Det ses også lige efter, hvor han afviser den kritik han tidligere fik for at være for fordømmende overfor politikken. Han taler herefter til dem der er til stede under talen som levede under besættelsen, og takker dem for det de gjorde under besættelsestiden,

¹⁹ Tv2: Fogh: mere aktivistisk udenrigspolitik - pmol - 11. september 2006

²⁰ Statsminister Anders Fogh Rasmussen (v) nytårstale 1. januar 2002

²¹ Tale - Anders Fogh Rasmussen i anledning af 60-året for Danmarks befrielse, Københavns Rådhus 5. maj - side. 1 - (vedlagt som bilag)

lige meget om de var modstandsfolk eller støttede samarbejdet.

Dette ligger ikke i særlig god tråd med det han udtaler i de andre dele af talen, og den tidligere tale fra 2003. Hvor han konsekvent er mod alt hvad samarbejdspolitikken står for, og udtaler da også senere at der altid er et valg. Dette er altså et tegn på Foghs dobbeltmoralske holdning, da man altså i talens begyndelse klart fornemmer at han er på modstandsfolkernes side, og tager megen afstand fra dem der støttede samarbejdet. Men senere alligevel går ind og hylder dem der er til stede lige meget om de var modstandsfolk eller støttede samarbejdet.

Talens tendens, er ligesom talen med Scavenius, også rimelig klar. Fogh ønsker at gøre op med samarbejdspolitikken, og det er tydeligt hele vejen gennem den. Et godt eksempel på den klare tendens kan man her kigge på et hvor han siger *"muligvis kan man argumentere for, at samarbejdspolitikken betalte sig, fordi vi slap billigt gennem krigen"*²², dette følger han op med at sige *"ja, men vi lod andre bløde og lide for vor frihed"*²³. Han finder altså en positiv ting ved samarbejdspolitikken, som alligevel bliver vendt til noget negativt. Tendensen er altså derfor at han grundlukkende kritiserer samarbejdspolitikken, for at retfærdiggøre sin egen aktivistiske udenrigspolitik, som ses i form af deltagelsen i Irak krigen og Afghanistan, som det også fremgår i indledningen til talen.

I redegørelsen fremgik de forskellige niveauer man kan forklarer udenrigspolitikken ud fra, det systemiske niveau, omgivelser niveauet, det indenrigspolitiske niveau og beslutningstager niveauet. Hvor Danmarks niveau under besættelsen i høj grad kunne forklares ved omgivelserniveauet, da man selvfølgelig fra dansk side var meget påvirket af de omgivelser vi lå omkring, og selvfølgelig besættelses magten mod syd, Tyskland, og derfor var nødt til at føre en udenrigspolitik der bedst tilpasser sig deres behov. Og beslutningstager niveauet, da det i meget høj grad var Scavenius der stod for udenrigspolitikken, og den samarbejdspolitik der blev ført.

Hvis man herefter skal karakterisere Foghs udenrigspolitik ud fra disse niveauer, er den ligesom under besættelsen også i høj grad præget af beslutningstager niveauet, da det

²² Tale - Anders Fogh Rasmussen i anledning af 60-året for Danmarks befrielse, Københavns Rådhus 5. maj - side. 3 - (vedlagt som bilag)

²³ Tale - Anders Fogh Rasmussen i anledning af 60-året for Danmarks befrielse, Københavns Rådhus 5. maj - side. 3

meget alene var Fogh der førte den danske udenrigspolitik ud i livet, her kan igen nævnes Irak og Afghanistan krigene, som der kommer nærmere ind på.

3.2 Erik Scavenius vs. Anders Fogh Rasmussen

Efter at have analyseret de to kilder og inddraget andre kilder, og kigget på det bagved liggende til disse udtalelser. Kan man nu gå videre til sammenligningen.

Umiddelbart efter at have kigget på dette, skulle man tro de to taler kun kan sammenlignes på forskellene, da de på ingen måde deler samme holdning. Men der er visse ligheder ved disse taler, som er rimelig essentielle.

Hvis man starter med at kigge på forskellene ved talerne, er der en del af dem, da mange af de ting Erik Scavenius nævner i sin tale, som en fordel, vender Anders Fogh alligevel til en ulempe i sin tale, blandt andet på handelsområdet.

Her mener Scavenius, som jeg var inde på, først og fremmest at der selvfølgelig har været nødt til omlægning på produktionsområdet, men at det alligevel er i god orden. Og med denne omlægning mener han den påbegyndte sammenhandel med tyskerne.

Hvis man sammenligner dette med hvad Fogh udtaler om samhandlen, er der altså en klar forskel. Han udtaler i sin tale, hvor han snakker om samarbejdet med tyskerne *"Der blev anført mange andre gode og mindre gode begrundelser for at samarbejde"*²⁴. Dette følges igen op med at sige *"Men der er altid et valg. Andre virksomheder nægtede at levere til fjende"*²⁵. Anders Fogh forholder sig altså, modsat Scavenius, til samhandelen som noget der trods den danske nationale integritet, derfor noget man aldrig burde vælge at gøre. Dette bliver mere eller mindre gjort klart i det næste stykke hvor han udtaler sig om de virksomheder, der ikke valgte at samarbejde med tyskerne *"til gengæld var disse virksomheder med til, at der i dag er noget at fejre - at der var en solside til en af skyggesiderne fra besættelsen"*²⁶. Han hylder altså kun de virksomheder der ikke valgte at samarbejde. Mens de virksomheder der valgte at samarbejde, nævner han ikke noget til, eller måske indirekte håner dem. Han har tydeligvis ikke med i sine overvejelser, at nogle

²⁴ Tale - Anders Fogh Rasmussen i anledning af 60-året for Danmarks befrielse, Københavns Rådhus 5. maj - side. 3 - (vedlagt som bilag)

²⁵ Tale - Anders Fogh Rasmussen i anledning af 60-året for Danmarks befrielse, Københavns Rådhus 5. maj - side. 3 - efterfulgt af forrige citat - (vedlagt som bilag)

²⁶ Tale - Anders Fogh Rasmussen i anledning af 60-året for Danmarks befrielse, Københavns Rådhus 5. maj 2005 - side. 3 - (vedlagt som bilag)

kunne være tvunget til et samarbejde.

Det næste der også er en forskel som til dels kommer til udtryk i begge taler. Er det valg man stod overfor ved besættelsen, hvad kunne man have gjort anderledes, end hvad man rent faktisk gjorde. Hvis man ser overordnet på Scavenius, og på hvad hans opgave var da han kom til som udenrigsminister, nemlig at føre Danmark så sikkert gennem besættelsen som muligt, men han derfor der ikke var andet valg end et samarbejde.

Man kan sige denne udtalelse, han flere gange har sagt, fungerer som en slags forklaring til både befolkningen og rigsdagen, for hans store begejstring for besættelsesmagten. Dette ses også i talen, hvor han giver en stor del af æren til besættelsestropperne, for at Danmark har sluppet så godt igennem besættelsen som de har, hvilket var et af de citater jeg inddrog tidligere.

Hvis man nu ser på Anders Foghs holdning til dette, udtaler han sig også i talen sig om dette. Som efterhånden nævnt nogle gange udtaler han sig flere gange, at der altid er et valg, denne påstand bliver underbygget af belægget *”store ødelæggelser i London og Coventry kunne være undgået, hvis Storbritannien i 1940 havde indgået en aftale med Hitler”*²⁷. Det er altså tydeligt han ikke tager højde for størrelsesforholdet mellem Danmark og Tyskland og Tyskland og England, hvor det mellem Tyskland og England selvfølgelig er væsentligt mindre.

Ud fra dette fremgår det tydeligt at Anders Fogh Rasmussen ikke var til stede under besættelsen, da han meget nemt udtaler sig om hvad man burde have gjort. Det er derfor klart at se, da han gennemført kritiserer samarbejdspolitikken, at der er noget han vil gøre op med, for at kunne føre og retfærdiggøre den meget aktivistiske udenrigspolitik der blev ført i hans regeringsperiode.

Man kan derved springe videre til lighederne ved de to taler. Det kan være svært direkte at sammenligne dem, da de jo langt fra deler de samme holdninger. Derfor er man i lighederne nødt til tage det lidt ud af sammenhængen, mens man stadig indirekte forholder sig til talerne.

Her kan man igen starte med at forholde sig til Scavenius. Gennem hele besættelsen har det været ham der stort set har stået for politikken, som jo i høj grad tilpasser sig

²⁷ Tale - Anders Fogh Rasmussen i anledning af 60-året for Danmarks befrielse, Københavns Rådhus 5. maj - side. 3 - (vedlagt som bilag)

besættelses og stormagten Tyskland. Dette ses som sagt indirekte i talen af Scavenius, i det han roser dem. Men ses også i mange andre udtalelser, blandt andet i talen ved indsættelsen som udenrigsminister.

Ses dette kontra Foghs udenrigspolitik, kan man sagtens argumentere for at Fogh har gjort det samme, ikke i form omgivelses niveauet, som ikke har præget den danske udenrigspolitik i eftertiden, som det gjorde under besættelsen. Men i form af en anden tilpasning til en anden stormagt, nemlig USA. Her kan man lede tilbage til før omtalte Irak og Afghanistan krigene hvor Danmark deltog meget aktivt, og fulgte USA ret hurtigt efter, ind i disse krige. Med andre ord var man fra dansk side, set ud fra et Anders Fogh syn, ikke i tvivl om hvad der skulle gøres, da USA gik ind. Dette kan der være flere forklaringer på. Jeg påpegede tidligere at Anders Fogh ønskede at gøre op med denne små stats mentalitet, Danmark har haft i mange år. Det er ikke blot det Fogh ønsker at gøre op med, han ønsker samtidigt at vise overfor andre magter at Danmark kan være med når det gælder, efter mange års passiv tilstand, og dermed gøre det klart overfor især USA, at man ikke længere vil se til fra sidelinjen.

En anden måde at forklare Foghs linje, er ved at kigge på forholdet mellem Bush og Fogh, det har tit nærmest været omtalt som venskabeligt, og de har tit vist deres begejstring og rost hinanden i flere sammenhænge. Dette er naturligvis ikke alene grunden til Foghs aktivistiske linje, men kan sagtens være en faktor der spille ind, når man skal forklare tilpasningen til netop USA. Det viser samtidigt også det beslutningstager niveau der kendetegnede den danske udenrigspolitik, i perioden, da en persons forhold til en anden, kan være med til at bestemme om landet går i krig eller ikke.

For nu at konkludere samlet på denne analyse, kan man her vende tilbage til det overordnede analyse spørgsmål, som altså gik ud på at analysere og sammenligne en tale af henholdsvis Erik Scavenius og Anders Fogh Rasmussen. Efter at have analyseret Scavenius talen er der flere vigtige ting der er vigtige at udlede for at forstå talens indhold, og de forskellige udtalelser han kommer med, hvor jeg her blandt andet kiggede på tidligere taler, for at se hvad udtalelserne kommer på baggrund af, hvilken politik han førte, både indenrigspolitisk og udenrigspolitisk.

Scavenius politik var altså i høj grad præget af en meget aktiv politisk linje, som han fik meget kritik for i samtid og eftertid, hvor det i eftertiden er præget af en kritik fra Anders

Fogh, politikken er et led i Anders Foghs opgør med samarbejdspolitikken, som han slår fast i 2003 og 2005 talen.

Vi har således med to personer at gøre fra to forskellige perioder i historien, som begge forholder sig til det samme emne. Scavenius levede under et stort pres da han stod for at føre Danmark så sikkert gennem besættelsen som muligt, mens Anders Fogh udtaler sig mange år senere (han var ikke født i 1940), og derfor jo ikke havde noget ansvar eller risiko for konsekvenserne ved at gå imod en besættelsesmagt i årene under besættelsen. Man kan tale om en gratis omgang. Dette er vigtigt at have i mente når de to taler skal sammenlignes. Hvor der selvfølgelig her kommer væsentligt flere forskelle end ligheder, her er en af de helt store forskelle selvfølgelig at Scavenius mener at der ikke er andet at gøre end at samarbejde, mens Fogh mener der altid er et valg.

Hvad angår lighederne ved de to taler, kommer der ikke noget direkte til udtryk, dette er mere indirekte, hvor der her tales om en tilpasning til en stormagt, som begge taler påpege.

Her kan man til Anders Foghs politik sige, han også tilpasser sig en stormagt, i form af USA, og gør op med samarbejdspolitikken da han ønsker at føre en anden politik, end gjort i de mange år med passivitet. Fogh fører i hele sin regeringsperiode en meget aktivistisk udenrigspolitik, med ubetinget støtte til USA og med deltagelse i flere krige og fredsbevarende operationer. Man kan gisne om, hvorvidt hans opgør med samarbejdspolitikken kan kædes sammen med ønsket om at være med til indgå i USA's konflikter. Fogh ønsker, at Danmark selv skal deltage, og ikke blot regne med at USA klarer sagerne for Europa, således som de har gjort mange gange tidligere i historien, - herunder naturligvis Anden Verdenskrig.

”Vurder hvilken form for udenrigspolitik Anders Fogh Rasmussen førte i sin regeringsperiode”

Nærværende afsnit indeholder en vurdering af Anders Fogh Rasmussens udenrigspolitiske linje fra hans tiltræden som statsminister i 2001, frem til hans tiltræden som NATO's general sekretær i 2009. Jeg har tidligere været inde på at Fogh har ført en aktivistisk linje, med deltagelse i flere krige, og fulgt USA i tykt og tyndt, det vil jeg komme nærmere ind på.

4.0 Danmark rolle og udenrigspolitik i 80'erne og 90'erne

Under den kolde krig var der i mange årtier et klart defineret fjendebillede, i form af staterne i Warszawapagten, med Sovjetunionen i spidsen, som hovedfjenden. Med kommunismens kollaps i slutfirserne og starten af halvfemserne, faldt dette fjendebillede til jorden, og i det efterfølgende årti opstod et storpolitisk vakuum, hvor Danmark, som NATO partner, fortsat opretholdt et effektivt forsvar, men nu uden at have en decideret fjende, at rette skytset mod.

Under den kolde krig, hed doktrinen, udtænkt og formuleret af USA ”massiv gengældelse”²⁸. Danmark var i et eller andet omfang tilknyttet denne.

I situationen uden en egentlig fjende, kunne denne doktrin siges at være overflødiggjort. Udenrigspolitisk kan man sige, at Danmark i en lang periode, koldkrigsårene, og de efterfølgende fjendeløse år, langt hen ad vejen kunne køre på frihjul, i slipstrømmen på USA's oprustning med bl.a. opstilling af missiler i Vesteuropa, som værn mod den sovjetrussiske atomtrussel i øst²⁹. Vi deltog ikke, og lagde ikke jord til, men opretholdt kun et minimum af forsvarsudgifter. På sin vis, kan man vel sige, at Danmark nok var aktiv medlem af NATO, men alligevel passivt regnede med at USA klarede ”æfterne” hvis det

²⁸ Vimeo - 50'ernes kolde krig - storpolitik og hverdags liv

²⁹ Den Store Danske - Atomvåbenstrategi - Ib Faurby, Nikolaj Petersen - 2009

skulle komme til en konflikt med russerne³⁰. Præcist som det havde gjort, da de vandt anden verdenskrig og befriede Danmark og andre besatte, vesteuropæiske nationer. Under skiftende danske regeringer op gennem 80'erne og 90'erne havde man ført det, der blev kendt som fodnotepolitik, hver gang, vi tilsluttede os forsvarstraktater i NATO regi³¹. Anders Fogh gjorde op med dette, og ændrede Danmarks rolle radikalt i sikkerheds- og udenrigspolitikken.

For at kunne vurdere Foghs motiver og bevæggrunde, inddrages nu det der kom til at styre NATO's rolle, nemlig den såkaldte BUSH doktrin, afledt af en tale George W. Bush holdt på forsvarsakademiet Westpoint i juni 2002³².

4.1 Bush doktrinen og Danmarks rolle

Anders Fogh blev en af Bushs vigtigste allierede i Europa i krigen mod terror. Dermed tilsluttede han Danmark til Bush doktrinen, der i høj grad var et skift i sikkerhedspolitikken over i en mere aktivistisk retning. Man forsøger med doktrinen at forbygge, ved at nedkæmpe regimer, der støtter terrorismen - i enhver form, dvs. med husly, våben, træningslejre osv. Og når dette er lykkedes, indføre demokrati i landene, for derved at skaffe sig allierede i en region³³. Nogle vil påstå at alt dette også har at gøre med pleje af egne olieinteresser, og ligger altså i tråd med de udenrigsøkonomiske mål, om at pleje egen økonomisk interesser.

For at drage paralleller til samarbejdspolitikken, kan man altså nu sammenfatte at der er tale om et klart nybrud for Anders Foghs side, ud fra fornævnte ting. Vi tilpasser os stadig en stormagt som vi gjorde under besættelsen, men kan aldrig direkte sammenlignes, da der ikke tale om de samme værdier som magterne står for, her kommunismen over kapitalismen. Omgivelsesniveauet spiller ikke længere en væsentlig rolle i dansk udenrigspolitik, samtidigt med at trusselsbilledet har ændret sig, derved rykket længere væk fra Danmarks grænser. Danmark er gået fra at agere som småstat i international politik og være underlagt til andre autoriteter, som under besættelsen, til i langt højere grad agere smartstat, hvor vi får vores udenrigspolitik igennem, ved i højere grad at lade

³⁰ Den store danske - Danmarks internationale forbindelser → udenrigspolitik - Hans Henrik-Holms 2009

³¹ Den Store Danske - Fodnotepolitik - Bent Jensen - 2009

³² Hans Branner - Global Politik. Columbus forlag - side 9, Bush-doktrinen.

³³ Hans Branner - Global Politik. Columbus forlag - side 9, Bush-doktrinen.

USA fungere som mæglere i konflikter³⁴ – med eller uden FN Mandat. Danmark fulgte USA ind i Irak, på trods af, at FN ikke havde godkendt invasionen ud fra det foreliggende grundlag (påståede masseødelæggelses våben i landet). Et aktivistisk skridt, som Fogh fik i gennem Folketinget med et spinkelt flertal³⁵ der viser, at Regeringen Fogh Rasmussen lagde mere vægt på samarbejdet med supermagten USA, end holdningen i verdenssamfundets øverste repræsentant, FN.

Skal der argumenteres for en anden vinkel, kan man her sige, at der ikke er tale om en ændring eller nybrud i udenrigspolitikken, da man stadig følger en stormagt nu, som man gjorde under besættelsen. Og man kan måske også i dag argumentere for at Danmark bare gør alt det USA gør, og bare logrer med halen når USA siger eller gør noget i international sammenhæng.

Men dette er at se meget overfladisk på det, og går man bare lidt i dybden er der, som vist, tidlige ting der viser at Danmark og Anders Fogh fører en klart anden udenrigspolitisk linje end før hen.

Samtidig hvis man skal bruge det andet argument der taler imod at hans linje har ændret sig, er man også nødt til at se på samtiden, vi er ikke besat af USA i dag, i den forstand som vi var under anden verdenskrig, truslen er ikke længere direkte omgivelser bestemt, da det i højere grad er i form af terror. Vi er gået fra passiv overgivelse til aktiv deltager, som i høj grad støtter op om aktivisme og deltagelse i flere krige og freds bevarende operationer.

På europæisk plan kommer man ikke uden om at Fogh stod i spidsen for EU under Danmarks formandskab, netop som de vanskelige forhandlinger om øst udvidelsen, stod på. Fogh blev efter den manøvre krediteret for en velgennemført ledelse af disse forhandlinger, der endte ud med optagelse af en række lande fra den tidligere østblok, blandt andet Polen, Tjekkiet og Ungarn³⁶, som også ligger i god tråd med den aktivistiske linje. En udfarende politik, der gennem diplomati, forsøger at påvirke omgivelserne og fremtiden, med henblik på at skabe grobund for varig fred i Europa. Definitivt en afslutning på den kolde krig, om end måske en torn i øjet på Rusland. At gå mere i dybden

³⁴ Atlanterhavssammenslutningen (oplysning om sikkerhedspolitik) - Danmark mellem USA og EU → Danmark som smart stat

³⁵ Politikken, Debat - vi skal søge læren fra Irak, ikke en officiel sandhed - 12. april 2012

³⁶ Folketingets EU oplysning nr. 5 2002 - Aftale om udvidelse af EU med 10 lande → tiden frem til 2004

med EU vinklen, er uden for rammerne af opgaven.

Afsluttende på denne vurdering, er der siden krigen sket en enorm udvikling det gælder både på det industrielle, økonomiske og såvel også politiske, alliancer er opstået og brudt sammen, tidligere nævnt Warszawa pagten. Fjendebilledet er skiftet set med et vestligt synspunkt, såvel er omgivelsesniveauet ikke længere en bekymring på samme måde som under besættelsen, og den kolde krig, da fjenden er rykket længere væk og er blevet sværere at identificere. Dette har ændret kravene til Danmarks førte udenrigs- og sikkerhedspolitik, som Fogh i høj grad har ageret ud fra, i fastlæggelse af sin udenrigspolitiske linje. Derfor er der altså tale om et klart nybrud fra Foghs side, set i forhold til samarbejdspolitikken.

5.0 konklusion

For at konkludere samlet på opgaven, kan man her vende tilbage til det overordnede spørgsmål, som altså var: hvorfor har Anders Fogh Rasmussen så stor interesse i samarbejdspolitikken. Dette spørgsmål har jeg forsøgt svaret på gennem store dele af min analyse del og vurdering, mens jeg har brugt min redegørelse til at klargøre hvad samarbejdspolitikken går ud på, og hvad der er med til at bestemme udenrigspolitikken, men også her kort kigget på det der leder op til besættelsen her altså 1. verdenskrig og mellemkrigstiden.

I analysen analyserede jeg de to taler af henholdsvis Erik Scavenius og Anders Fogh Rasmussen, hvor jeg brugte deres udtalelser til at karakterisere deres syn på samarbejdspolitikken. Ud fra dette, fandt jeg frem til at der er vigtige forbehold der er nødt til at blive taget, når man skal se på Scavenius syn, blandt andet den svære situation han befandt sig i, hvor han stod med den største del af ansvaret, og derfor ikke havde andre muligheder for at have reageret.

Men dertil sagt er der ingen tvivl om han bestemt ikke havde noget mod at samarbejde med tyskerne, man kan sige han brugte den tid han befandt sig under, og det hans opgave, altså føre Danmark så sikkert gennem besættelsen, til at føre dette tætte samarbejde ud i livet, lidt ligesom Anders Fogh også gør det.

Dette sammenlignede jeg med de forskellige ting der fremgår i Anders Fogh Rasmussens tale, som netop ønsker at tage afstand fra samarbejdspolitikken, til at føre hans aktivistiske udenrigspolitik, der er kendetegnet ved flere militær aktioner, og en tilpasning til USA, som også var en af de ligheder jeg fandt frem til ved talerne, nemlig tilpasningen til en stormagt. Mens en af de helt store forskelle må være at Anders Fogh siger flere gange der altid er et valg, mens Scavenius mener der ikke var noget valg. Dette var en af de ting hvor man kan se der er noget Anders Fogh ønsker at gøre op med, da det er det der kendetegner hans periode som statsminister, altså at deltage i verden, og vise at Danmark ikke længere vil se passivt til.

Dermed kan man til vurderingen sige at Anders Fogh Rasmussen, klart har ændret den måde vi har ført udenrigspolitik på, både under besættelsen men også under den kolde krig. Vi viser større engagement ud ad til, til dels fordi truslen er flyttet længere væk, men samtidig fordi vi altså ønsker at vise, at vi ikke ønsker at USA skal komme og "rede" os igen, som det er set mange gange tidligere. Derfor følger vi også netop USA. Herefter kan man diskutere om måden indgrebene i landene er sket på, er helt i orden, blandt andet uden FN mandat i Irak. Men det mest vigtige er at udenrigspolitikken klart er ændret under Fogh, og det er derfor Anders Fogh har så stor interesse i samarbejdspolitikken.

6.0 Kilder

Links.

Danmarks Historien

"1.verdens krig og Danmark 1914-1918" hentet den. 17-12-13

<http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/1-verdenskrig-og-danmark/>

"Peter Munch 1870-1948" hentet den. 2-12-13

<http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/peter-munch-1870-1948/>

"aktivistisk samarbejdspolitik under besættelsen" hentet den 14-12-13

<http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/aktivistisk-samarbejdspolitik-under-besaettelsen/>

"9. april 1940 og den tyske "fredebesættelse"" hentet den 14-12-13

<http://danmarkshistorien.dk/perioder/besaettelsestiden-1940-45/9-april-1940-og-den-tyske-fredsbesaettelse/>

Den Store Danske

"atomvåbenstrategi" hentet den 17-12-13

http://www.denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Samfund/International_politik_og_organisationer/atomv%C3%A5benstrategi

"Danmarks internationale forbindelser" hentet den 16-12-13

[http://www.denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/%C3%98konomi/%C3%98konomi_i_andre_lande/Danmark_\(Internationale_forbindelser\)](http://www.denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/%C3%98konomi/%C3%98konomi_i_andre_lande/Danmark_(Internationale_forbindelser))

"fodnotepolitik" hentet den 17-12-13

http://www.denstoredanske.dk/Danmarks_geografi_og_historie/Danmarks_historie/Danmark_efter_1945/fodnotepolitik

Information

"Fogh Dæmoniserehistorien" hentet den 13-12-13

<http://www.information.dk/86703>

Wikipedia

"Erik Scavenius" hentet den 8-12-13

http://da.wikipedia.org/wiki/Erik_Scavenius

tv2

"Fogh mere aktiv udenrigspolitik" hentet den 10-12-13

<http://nyhederne.tv2.dk/article.php/id-4846909.html>

Folketingets EU oplysning

"Aftale om udvidelse af EU med 10 lande" hentet den. 16-12-13

<http://www.euo.dk/upload/application/pdf/a92c453b/baggrund5.pdf>

Vimeo

"50'ernes kolde krig. Storpolitik og hverdag" hentet den. 14-12-13

<http://vimeo.com/49756644>

Politikken

”Vi skal søge læren fra Irak, ikke en officiel sandhed” hentet den. 13-12-13

<http://politiken.dk/debat/ledere/ECE1593485/vi-skal-soege-laeren-fra-irak---ikke-en-officiel-sandhed/>

Analyserede taler

”Erik Scavenius tiltrædelses tale som statsminister - 11. november 1942” hente den. 29-11-13

<http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/erik-scavenius-tiltraedelsestale-som-statsminister-11-november-1942/>

”Anders Fogh Rasmussen (v) tale i anledning af 60-året for Danmarks befrielse” hentet den 29-11-

13 <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/statsminister-anders-fogh-rasmussens-v-tale-i-anledning-af-60-aaret-for-danmarks-befrielse-koeben/>

NB: begge taler er vedlagt som bilag

Øvrige taler

”Erik Scavenius - ved indtrædelse som udenrigsminister 8-juli 1940” hentet den. 5-12-13

<http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/erik-scavenius-ved-indtraedelsen-som-udenrigsminister-8-juli-1940/>

”Anders Fogh Rasmussen (v) om samarbejdspolitikken - 29-august 2003” hentet den. 5-12-13

<http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/anders-fogh-rasmussen-v-om-samarbejdspolitikken-29-august-2003/>

”Statsminister Anders Fogh Rasmussens nytårstale - 1. januar 2002” hentet den. 8-12-13

<http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/statsminister-anders-fogh-rasmussens-nytaarstale-1-januar-2002/>

”Den danske regerings svar på det tyske memorandum - 9. april 1940” hentet den. 2-12-13

<http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/den-danske-regerings-svar-paa-det-tyske-memorandum-9-april-1940/>

”Udtalelse ved samlingsregeringens dannelse - 8.juli 1940” hentet den. 1-12-13

<http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/udtalelse-ved-samlingsregeringens-dannelse-8-juli-1940/>

Bøger

- Danmarks Besat - krig og hverdag 1940-45 - Claus Bundgård Christensen, Joachim Lund, Niels Wium Olesen, Jakob Sørensen - Forlag: Høst & søn
- Danmark Besat - krig og hverdag 1940-45 - Claus Bundgård Christensen, Joachim Lund, Niels Wium Olesen, Jakob Sørensen - Forlag: informationens forlag (ny revideret udgave)

- Dansk udenrigspolitisk historie. Bind 4 - Overleveren 1914-1945 - Bo Lidegaard.
Redaktion: Carsten Due-Nielsen, Ole Feldbæk, Nikolaj Petersen - Forlag: Danmarks
Nationalleksikon
- Hans Branner - Global Politik - Grundbog til internationalt Politik - Columbus. 2007

Øvrige papir baseret materiale

- Udenrigspolitik og dens forklaring - (udleveret af vejleder - vedlagt som bilag)
- Atlantsammenslutningen - oplysning om sikkerhedspolitik - Fra småstat til smart stat -
Anders Wiwel - 2006

7.0 Bilag

7,1”Erik Scavenius tiltrædelses tale som statsminister - 11. november 1942”

Som konsekvens af telegramkrisen i 1942 krævede den tyske besættelsesmagt blandt andet, at udenrigsminister Erik Scavenius skulle overtage posten som statsminister efter Wilhelm Buhl (S). Denne regeringsrokade skete ikke uden sværdslag. Flere borgerlige politikere var langt fra begejstrede over udsigten til, at Scavenius skulle være statsminister. De mente, at Scavenius til tider førte en lidt for aktiv tilpasningspolitik i forhold til Tyskland. Resultatet blev dog i sidste ende, at samarbejdspolitikken fortsatte med Scavenius som statsminister,

og derfor kunne han holde sin tiltrædelsestale som statsminister i Folketinget 11. november 1942

Ved ministeriet Buhls Tilbage træden er det af Kongen blevet mig overdraget at danne et nyt Ministerium, og dette Ministerium er nu tiltraadt med fuld Tilslutning fra de Partier, der ydede min Forgænger deres Støtte.

Angaaende den Politik, som dette Ministerium vil føre, skal jeg tillade mig at henvise til den i Gaar offentliggjorte Erklæring fra den samlede Regering, en Erklæring, der viderefører den Linie, som er trukket op i de tidligere Regeringers Erklæringer, og som har fundet Udtryk i den Erklæring, jeg som Udenrigsminister den 8. Juli 1940 afgav med det samlede Ministeriums Tilslutning.

Jeg skal ikke her gentage de Ord, der udtales i den i Gaar offentliggjorte Erklæring. De er Udtryk for et enigt Ønske i den samlede Regering, som jeg er forvisset om deles af det danske Folk, nemlig om, at der i dette Land maa føres en Politik, som er i Overensstemmelse med, hvad Landets politiske og økonomiske Vilkaar byder saavel paa Historiens Baggrund som under fuld Hensyntagen til disse Aars verdensbevægende Begivenheder paa det europæiske Kontinent, og som tillige er bedst egnet til at føre Danmark igennem Nutidens vanskelige Kaar og betrygge vor fortsatte Bestaaen som frit og selvstændigt Folk.

Det nye Ministerium paabegynder sin Gerning i en Tid, der er svær og alvorstung ogsaa for vort Land. Vi staar paa Tærskelen til en fjerde Krigsvinter, og Besættelsen har nu varet i mere end halvtredie Aar. Der er Grund til at understrege, at Danmark er kommet gennem denne Tid, ikke uden Vanskeligheder, men bedre end man paa Forhaand havde turdet haabe paa. Den korrekte og hensynsfulde Holdning, som Besættelsesstropperne i de forløbne godt halvtredie Aar har indtaget, har i væsentlig Grad bidraget dertil.

Selv om Grænsers og Trafikvejes Afspærring i vidt Maal har haft Konsekvenser for vort Erhvervsliv og navnlig nødvendiggjort Omstilling og Omlægning paa mange Omraader, er det danske Samfunds økonomiske Liv dog ikke rystet, og hele vort Produktionsapparat er i god Orden. Vi har Grund til at besinde os paa, at dette er Forholdet. Og vi kan nære Haab om, at det vil lykkes fortsat at opretholde denne Tilstand, saaledes at Danmark kan staa vel rustet til at gaa ind til det Opbygningsarbejde, Fremtiden vil kræve.

Jeg udtaler min Forvisning om, at Regeringen, der i sit Arbejde vil føle sig forpligtet over for Rigsdagen, vil faa et godt og tillidsfuldt Samarbejde med denne saavel som med alle ansvarsbevidste Kredse i Landet. Tiden kræver et maalbevidst og nøgternt Samarbejde, for at vi kan naa det Maal, der maa være fælles for alle i dette Land. Det er Ministeriets og min sikre Tro, at der i de videste Kredse af Befolkningen er Klarhed over Nødvendigheden af dette Samarbejde og over, hvad der kan befæstes og vindes derved.

7.2 Statsminister Anders Fogh Rasmussens (V) tale i anledning af 60-året for Danmarks befrielse, Københavns Rådhus 5. maj 2005

Den 4. og 5. maj er nationale mærkedag for Danmarks befrielse fra den tyske besættelse (1940-45). Dagen markeres ved flagning med Dannebrog og med lys i vinduerne om aftenen, som et symbol på den genvundne frihed. Men befrielsen mindes ogsaa ved mindeceremonier og mindetaler. Mindetalens væsentligste funktion er dens evne til at

forme fællesskabets værdier. Kort sagt: at give befolkningen en forståelse og en oplevelse af den fælles identitet.

Desuden har mindetaler i forbindelse med besættelsen ofte en politisk funktion, hvor politikere og modstandsfolk har gjort status over den politiske udvikling siden 2. Verdenskrig. På denne baggrund uddrages en lære af tolkningen af besættelsestiden til brug i aktuel og fremtidig politik.

Ved 60-året for befrielsen holdt statsminister Anders Fogh Rasmussen en mindetale på Københavns Rådhus, hvor den politiske funktion er tydelig. Anders Fogh Rasmussen brugte i denne tale modstandskampen i legitimeringen af Danmarks deltagelse i bl.a. Irak-krigen. Mindetalen anvendes på denne måde til at skabe nye tolkninger af historien for at udstikke retningen for nutiden og fremtiden.

Det talte ord gælder

Kære Overborgmester, mine damer og herrer,

Først vil jeg gerne takke dig, Lars Engberg, - og Borgerrepræsentationen - for indbydelsen ti! at komme her i aften. Vi kan ikke forestille os en bedre ramme til at festligholde 60-året for befrielsen.

Jeg vil også gerne takke alle jer veteraner og ofre for nazismens forbrydelser for at være kommet. Jeg er glad for at så mange på trods af fremskreden alder har fundet kræfter til at deltage.

Og så vil jeg også gerne takke dig, Jørgen Barfod, og de andre medlemmer af 5. maj Komitéen for igen i år at have taget initiativ til at markere Danmarks befrielse og for jeres store arbejde i 5. maj Komitéen.

* * *

Festlighederne i år er fokuseret på jer, der er til stede her i aften. De fleste af jer har sat livet på spil for Danmark. Vi er glade for, at vi kan markere denne dag sammen med jer, der selv oplevede Besættelsen.

I traf et valg. I fulgte ikke, hvad der kunne betale sig, men hvad I fandt rigtigt.

I traf et personligt valg. Men det var samtidig et valg, som reddede det danske folks selvrespekt.

Takket være modstandsbevægelsen blev samarbejdspolitikken bragt til ophør. Der blev rene linjer. Danmark kom ud af Besættelsen på den rigtige side og kunne umiddelbart efter krigen indtage sin plads blandt verdens frie nationer.

Det danske folk er frihedskæmperne, modstandsbevægelsen, krigssejlerne og andre, der valgte den aktive modstand, megen tak skyldig.

I traf et modigt valg. Og I reddede Danmarks ære.

På nationens vegne: Tak!

* * *

Jeg er blevet kritiseret for at tage parti for frihedskæmperne og mod samarbejdspolitikken.

Jeg er blevet kritiseret for, at det er for let at tage parti her 60 år efter krigens afslutning. At jeg blot efterrationaliserer på bekvem afstand af de ubehagelige begivenheder.

Jeg afviser den kritik.

Der var mange, som allerede under Besættelsen traf et svært og farligt valg og satte sig op mod myndighederne. Der var frihedskæmperne, hvoraf mange betalte med deres liv. Der var danske søfolk, som valgte at gå i allieret tjeneste. Mange af dem omkom. Der var repræsentanter for det folkelige, kulturelle og kirkelige liv, som skrev og talte mod samarbejdspolitikken.

De fleste af jer, der er til stede i aften, traf et valg på datidens præmisser og uden viden om, hvad dette valg kunne indebære. I gjorde bare, hvad I fandt rigtigt i situationen.

Så kan jeg naturligvis også tillade mig i dag at støtte jeres valg og jeres holdning på nutidens præmisser. Og sige tak for, at I på samtidens usikre betingelser traf et klart valg, som eftertidens generationer må være jer dybt taknemmelige for.

* * *

Det er sagt, at samarbejdspolitikkerne havde de bedste hensigter.

Det betvivler jeg ikke. Men det, der tæller, er ikke de gode viljer, men de faktiske handlinger.

Hvis resten af verden havde tænkt som samarbejdspolitikkerne i Danmark, så ville Hitler have vundet krigen, og Europa været nazistisk.

Problemet var, at vi overlod det til andre at bekæmpe nazismen. På et tidspunkt stod Storbritannien fuldstændig alene i kampen. Det er uhyggeligt at tænke på, hvordan verden kunne have set ud, hvis britiske politikere og befolkningen i Storbritannien havde tænkt på at hytte sig i stedet for at gå til kamp.

I 1940 efter nederlaget ved Dunkirk var udsigterne til en britisk sejr yderst mørke. Store ødelæggelser i London og Coventry kunne være undgået, hvis Storbritannien i 1940 havde indgået en aftale med Hitler. Talløse britiske unge mænd kunne have reddet livet.

USA kunne have passet sig selv. Have koncentreret sig om sin svære kamp mod de japanske militære styrker. Et besøg på krigskirkegårde i Normandiet afslører en lille del af prisen for det amerikanske engagement i krigen.

Der er altid et valg.

På skibe rundt omkring i verden blev danske søfolk stillet overfor valget mellem at sejle for de allierede eller lurepasse i fremmed havn. Langt de fleste valgte at gå i allieret tjeneste. Mange mistede livet. Men vi kan i dag være stolte over krigssejlernes indsats.

Vi har i de seneste uger hørt om danske virksomheder, der arbejdede for tyskerne. Det har vist sig, at omfanget var større, end man hidtil havde troet. Entreprenører byggede bunkere for besættelsesmagten. Man undskyldte sig med hensynet til medarbejdere. De kunne blive arbejdsløse, hvis ikke man arbejdede for tyskerne.

Der blev anført mange andre gode og mindre gode begrundelser for at samarbejde.

Men der er altid et valg. Andre virksomheder nægtede at levere til fjenden. Det kostede omsætning, og nogle gange også arbejdspladser. Til gengæld var disse virksomheder med til, at der i dag er noget at fejre - at der var en solside til skyggesiderne fra besættelsestiden.

* * *

Jeg erkender, at datidens ledere i politik og erhvervsliv stod med mange dilemmaer. Det var svære valg og et stort ansvar.

Muligvis kan man argumentere for, at samarbejdspolitikken betalte sig, fordi landbrug og industri tjente gode penge på krigen og skaffede brød på bordet til mange.

Muligvis kan man argumentere for, at samarbejdspolitikken betalte sig, fordi vi slap billigt gennem krigen.

Ja, men vi lod andre bløde og lide for vor skyld og vor frihed.

I sagen ret og uret skal man aldrig spørge, om det betaler sig, for det er i tyrannernes og undertrykkernes interesse.

Det bliver aldrig medmenneskeligt eller humant at stille sig til rådighed for uretten, hvad enten det sker af fejhed, føjelighed eller griskhed.

I en skæbnekamp mellem frihed og ufrihed, mellem demokrati og diktatur kan man ikke forholde sig neutralt. Da må man tage stilling. Da må man slås for frihed og demokrati og bekæmpe tyranni og undertrykkelse.

Blandt nazismens mange og afskyvækkende forbrydelser hører den systematiske udryddelse af jøder til de mest uhyrlige. Den ondskab, som lå bag drabet på millioner af mennesker, blot fordi de var jøder, er så ubeskrivelig og så forfærdende, at menneskeheden aldrig må glemme holocaust og dens ofre.

Når man møder den grænseløse ondskab, er der kun ét anstændigt valg: At bekæmpe den til den bitre ende.

Kære frihedskæmpere, krigssejlere, veteraner og ofre for nazismens forbrydelser,

I kæmpede mod nazisterne eller blev ofre for deres forbrydelser. Kampen var ikke forgæves. Vi kan i dag leve i frihed og fred på grund af jeres indsats.

Mange af jer måtte træffe besværlige valg. Ingen kan vide, hvordan man reagerer, før man står i situationen. Står overfor at skulle vælge. Heller ikke jeg. Vi kan bare håbe, at vi kan vise et tilsvarende mod, som I, der sidder her, udviste under Besættelsen.

I er ved at være oppe i årene. De fem grusomme krigsåre kan synes på en fjern afstand. Men I vil bære de dystre erindringer med jer til det sidste.

Og I skal vide, at jeres smerte også er vores smerte. Det, I har været udsat for, vil for eftertiden stå som en påmindelse om, at vi til det yderste skal bekæmpe tyranniet og kæmpe for en bedre, friere og fredeligere verden.

Det valg, I traf, forpligter også os til at gøre, hvad vi kan.